

Міністерство освіти і науки України
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології
Кафедра менеджменту освіти та професійної підготовки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
роботи

_____ О.В. Семеніхіна

« ____ » _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МУНІЦИПАЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

073 Менеджмент
Магістр з менеджменту
Менеджер (управитель) з адміністративної діяльності
Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Європейська кредитно-трансферна система
організації освітнього процесу

СУМИ – 2016

Робоча програма навчальної дисципліни «Моделювання в системі управління освітою» для магістрантів за напрямом підготовки 07 Управління та адміністрування, спеціальністю 073 «Менеджмент», 2016 р.

Розробник: Лазарєв Микола Остапович – професор кафедри менеджменту освіти та професійної підготовки

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри менеджменту освіти та професійної підготовки

Протокол № _____ від _____

Завідувач кафедри _____ (Козлова О. Г.)

Затверджено вченою радою Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Протокол № _____ від _____

Голова _____ (Кондратюк С.М.)

1. Опис навчальної дисципліни

Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітньо-кваліфікаційний рівень	магістр	
Напрямок підготовки	07 Управління та адміністрування	
Спеціальність	073 «Менеджмент»	
Спеціалізація	Адміністративний менеджмент	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	За вибором	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість розділів	3	
Форма контролю	іспит	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочнаформа навчання
Рік підготовки	1	
Семестр		
Лекційні заняття	18	6
Семінарські заняття	18	6
Самостійна робота	110	136
Консультація з дисципліни	4	2

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Необхідність динамізації розвитку місцевого самоврядування в Україні зумовлює імплементацію в його управлінську діяльність ринково орієнтованих функцій та спеціальних інструментів, напрацьованих світовою практикою управління розвитком муніципальних утворень.

Метою та завданням вивчення дисципліни є формування у майбутніх менеджерів умінь та навичок управлінської діяльності, що базується на новітніх управлінських технологіях і застосовується органами муніципального управління та іншими організаціями місцевого самоврядування на основі ефективного використання ресурсного потенціалу територіальної громади.

Предметом вивчення у дисципліні є правові норми, що регулюють муніципальну діяльність та відносини, що виникають у процесі діяльності територіальної громади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, органів самоорганізації населення, інших суб'єктів, спрямованої на реалізацію завдань та функцій місцевого самоврядування.

Дисципліна «Муніципальний менеджмент» передбачає вивчення теоретико-методичних та нормативно-правових основ муніципального менеджменту як механізму ефективного управління розвитком муніципальних утворень; використання системного підходу до розгляду структури муніципального менеджменту; вивчення елементів мережі спеціального економічного інструментарію муніципального управління (стратегічного управління, фінансового менеджменту, маркетингу, проектного менеджменту, логістики, менеджменту ризиків, антикризового управління, інформаційних технологій, кадрового менеджменту); дослідження характеру та особливостей горизонтальних і вертикальних зовнішніх взаємодій органів місцевого самоврядування; вивчення механізму управління галузево-функціональними комплексами на території муніципального утворення; дослідження досвіду муніципального управління в зарубіжних країнах.

Вивчення дисципліни «Муніципальний менеджмент» забезпечує формування в майбутніх управлінців умінь та навичок прийняття ефективних управлінських рішень в сфері управління розвитком муніципальних утворень;

застосування певного набору важелів спеціального інструментарію муніципального менеджменту, відповідно до кон'юнктури внутрішнього й зовнішнього середовища, якісних та кількісних особливостей муніципального управління.

У результаті вивчення дисципліни «Муніципальний менеджмент» слухачі магістратури повинні:

— **знати:**

- теоретико-методологічні засади муніципального менеджменту як механізму ефективного управління розвитком муніципальних утворень;
- систему нормативно-правового забезпечення управлінської діяльності місцевого самоврядування в Україні та її проблеми; види систем муніципального менеджменту та їх основні характеристики;
- особливості реалізації важелів спеціального економічного інструментарію муніципального менеджменту;
- характер вертикальних та горизонтальних зовнішніх взаємодій органів місцевого самоврядування;
- принципи сучасного управління галузево-функціональними комплексами муніципального утворення;
- загальні засади організації та здійснення муніципального управління в зарубіжних країнах

— **вміти:**

- на основі використання загальнонаукових та спеціальних методів розчленовувати систему муніципального утворення на окремі підсистеми з метою виявлення проблем та пошуку шляхів підвищення ефективності їх функціонування;
- розробляти набір конкретних інструментів управління розвитком муніципальних утворень з урахуванням їх територіально-функціональних особливостей, ситуативних характеристик внутрішнього й зовнішнього середовища;

- складати стратегічний план розвитку муніципального утворення з використанням методики стратегічного управління та знаходити оптимальні важелі його реалізації на основі практичного оперування спеціальним економічним інструментарієм муніципального менеджменту;
- будувати логічно-структурні схеми взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державного управління, фінансово-кредитними установами та підприємницьким сектором, шукати слабкі ланки цієї взаємодії й розробляти пропозиції з її удосконалення; проводити економічно-фінансове обґрунтування вибору певних механізмів управління муніципальними галузевими функціональними комплексами;
- адаптувати прогресивний зарубіжний досвід муніципального управління в практику управлінської діяльності органів місцевого самоврядування України.

З метою опанування дисципліни «Муніципальний менеджмент» навчальною програмою передбачено проведення лекційних занять, практичних та семінарських занять, виконання індивідуальних завдань, самостійну роботу, складання екзамену.

У програмі наводиться тематичний план вивчення дисципліни «Муніципальний менеджмент», який передбачає розподіл навчальних годин для опанування окремих тем, відповідно до робочої програми.

Підсумкова форма контролю вивчення дисципліни «Муніципальний менеджмент» — іспит.

3. Програма навчальної дисципліни

При вивченні дисципліни «Муніципальний менеджмент» студенти повинні ознайомитися з програмою дисципліни, її структурою, методами і формами навчання, способами і видами контролю і оцінювання знань.

Тематичний план дисципліни «Муніципальний менеджмент» складається з трьох змістовних розділів, кожен з яких поєднує в собі відносно окремий самостійний блок дисципліни, який логічно пов'язує кілька навчальних елементів дисципліни за змістом і взаємозв'язками.

Навчальний процес здійснюється в таких формах: лекційні, практичні заняття, самостійна робота студента. Завданням самостійної роботи студентів є отримання додаткової інформації для більш поглибленого вивчення дисципліни та виконання розрахунково-графічної роботи.

Зміст дисципліни розкривається в темах:

Змістовий розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МУНІЦИПАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Тема 1. Сутність муніципального менеджменту

Тема 2. Міське управління і міське самоврядування: основні поняття і проблеми

Тема 3. Організаційна основа місцевого самоврядування в Україні як вихідний чинник регламентування на місцевому рівні

Тема 4. Управління комунальним господарством міста

Змістовий розділ 2. МУНІЦИПАЛЬНИЙ ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Тема 5. Виконання бюджетної політики на місцевому рівні

Тема 6. Фінансові ресурси місцевого самоврядування

Змістовий розділ 3. РЕГЛАМЕНТАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РІВНІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Тема 7. Регламентування порядку розгляду звернень та прийом громадян в органах місцевого самоврядування

Тема 8. Організація кадрової роботи в органах місцевого самоврядування

4. Структура навчальної дисципліни

Назва розділів і теми	Кількість годин										
	Денна форма					Заочна форма					
	Усього	у тому числі				Усього	У тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.		Сам. роб	Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.
Розділ I											
Тема 1. Сутність муніципального менеджмент		2	2			10					
Тема 2. Місцеве управління і місцеве самоврядування: основні поняття і проблеми		4	4			20					
Тема 3. Організаційна основа місцевого самоврядування в Україні як вихідний чинник регламентування на місцевому рівні		2	4			10					
Тема 4. Управління комунальним господарством міста		2	2			10					
Розділ II											
Тема 5. Виконання бюджетної політики на місцевому рівні		2	2			10					
Тема 6. Фінансові ресурси місцевого самоврядування		2	2			10					
Розділ III											
Тема 7. Регламентування порядку розгляду звернень та прийому громадян в органах місцевого самоврядування		2	2			18					
Тема 8. Організація кадрової роботи в органах місцевого самоврядування		2	2			22					
Усього	150	18	18			110	150				

4. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Тема 1. Сутність муніципального менеджменту	2	
2.	Тема 2. Місцеве управління і місцеве самоврядування: основні поняття і проблеми	4	
3.	Тема 3. Організаційна основа місцевого самоврядування в Україні як вихідний чинник регламентування на місцевому рівні	2	
4.	Тема 4. Управління комунальним господарством міста	2	
5.	Тема 5. Виконання бюджетної політики на місцевому рівні	2	
6.	Тема 6. Фінансові ресурси місцевого самоврядування	2	
7.	Тема 7. Регламентування порядку розгляду звернень та прийому громадян в органах місцевого самоврядування	2	
8.	Тема 8. Організація кадрової роботи в органах місцевого самоврядування	2	
Усього годин		18	

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Тема 1. Сутність муніципального менеджменту	2	
2.	Тема 2. Місцеве управління і місцеве самоврядування: основні поняття і проблеми	4	
3.	Тема 3. Організаційна основа місцевого самоврядування в Україні як вихідний чинник регламентування на місцевому рівні	2	
4.	Тема 4. Управління комунальним господарством міста	2	
5.	Тема 5. Виконання бюджетної політики на місцевому рівні	2	
6.	Тема 6. Фінансові ресурси місцевого самоврядування	2	
7.	Тема 7. Регламентування порядку розгляду звернень та прийому громадян в органах місцевого самоврядування	2	
8.	Тема 8. Організація кадрової роботи в органах місцевого самоврядування	2	
Усього годин		18	

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Тема 1. Сутність муніципального менеджменту	10	
2.	Тема 2. Місцеве управління і місцеве самоврядування: основні поняття і проблеми	20	
3.	Тема 3. Організаційна основа місцевого самоврядування в Україні як вихідний чинник регламентування на місцевому рівні	10	
4.	Тема 4. Управління комунальним господарством міста	10	
5.	Тема 5. Виконання бюджетної політики на місцевому рівні	10	
6.	Тема 6. Фінансові ресурси місцевого самоврядування	10	
7.	Тема 7. Регламентування порядку розгляду звернень та прийомугромадян в органах місцевого самоврядування	18	
8.	Тема 8. Організація кадрової роботи в органах місцевого самоврядування	22	
Усього годин		110	

Самостійна робота студента пов'язана з розвитком навичок самостійного прийняття управлінських рішень у відповідних ситуаціях.

Форма роботи – аналіз ситуацій і письмово оформлення особистого рішення.

Обсяг у годинах – 110 год.

Захист робіт відбувається на практичному занятті перед контрольним тестуванням.

Мета самостійної роботи студентів — сприяти засвоєнню в повному обсязі навчальної програми з дисципліни «Муніципальний менеджмент» і формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання студентів полягає у розумінні основ теорії моделювання організаційних систем відкритої освіти, особливості їх будови, проектування, реалізації і впровадження та оформляється як науковий реферат.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Управління комунальною власністю муніципального утворення.
2. Форми управління комунальною власністю.
3. Корпоративне управління в муніципальному менеджменті.
4. Тендер муніципальних проєктів. Проєктне фінансування в муніципальному утворенні.
5. Система муніципальної логістики.
6. Логістика товарних потоків у муніципальному утворенні.
7. Фінансова логістика в муніципальному управлінні.
8. Управління ризиками в муніципальному менеджменті.
9. Побудова системи антикризового управління в муніципальному менеджменті.
10. Спеціальний механізм антикризового управління муніципальним утворенням.
11. Взаємодії органів муніципального управління з органами державної влади.
12. Казначейства та податкові адміністрації на регіональному рівні.
13. Побудова взаємодії органів муніципального управління з кредитними установами.
14. Міжбюджетні відносини та бюджетування регіональних бюджетів.
15. Банківські послуги та операції в муніципальному управлінні.
16. Розвиток підприємництва в системі муніципального управління.
17. Малий бізнес у муніципальному утворенні: проблеми розвитку та форми підтримки.

18. Механізм залучення підприємницьких структур до реалізації муніципальних програм.

19. Особливості організації місцевого управління в окремих зарубіжних країнах та можливості адаптації їх досвіду в Україні.

20. Організація муніципального управління в США, Франції та Німеччині. Загальна характеристика фінансової системи місцевих органів управління в зарубіжних країнах.

21. Організація надання послуг у муніципальному управлінні зарубіжних країн.

22. Система соціального захисту населення в муніципальному управлінні зарубіжних країн.

23. Система соціального захисту населення в муніципальному управлінні України.

24. Особливості управління муніципальною власністю в окремих зарубіжних країнах.

10. ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТІВ

Написання реферату – один із видів самостійної роботи студентів. Метою підготовки реферату з муніципального менеджменту є демонстрація вміння критично осмислювати вивчений матеріал, аналізувати, узагальнювати теоретичні положення в самостійних висновках.

Вивчення та аналіз теоретичних джерел включає реферування основної літератури з проблеми, в тому числі й найновішої, з метою висвітлення стану проблеми, що досліджується, її актуальність, вибір та аргументацію об'єкта та предмета дослідження, вказати завдання дослідження, її новизну.

Після вибору теми реферату необхідно ознайомитися з відповідною літературою, з найновішими публікаціями з проблеми, концентруючи увагу на тих питаннях, що можуть скласти план дослідження. Склавши план, слід приступити до написання реферату.

Реферат пишуть або друкують розміром шрифту 14 пунктів з одного боку аркушу паперу стандарту А4 через 1,5 міжрядкових інтервали та нумерують,

залишаючи поля таких розмірів: ліве – 30 мм, праве – 10-15 мм, верхнє та нижнє – по 20 мм. Загальний обсяг реферату – до 20 сторінок, не враховуючи бібліографічного списку та додатків, якщо вони є. В бібліографічний список включаються теоретичні та практичні роботи, подані в алфавітному порядку і оформлені з урахуванням усіх необхідних вимог. У тексті реферату необхідно робити посилання на авторів при наведенні цитат, різних точок зору.

Оформлюють реферат відповідно до загальноприйнятих вимог. На титульному аркуші вказують назву закладу, факультет, спеціальність, дисципліну, тему, курс, групу, прізвище й ініціали студента та викладача. Зміст реферату складається із вступу, розділів основної частини, висновків, списку використаної літератури, які виокремлюються в тексті. Завершений та оформлений реферат студент підписує і проставляє дату виконання.

Роботи, які виконані не самостійно, а також такі, що не можуть бути оцінені позитивно, переписуються з урахуванням зауваження викладача. захист реферату проводиться шляхом публічного захисту або індивідуальної бесіди викладача зі студентом.

11. Методи та критерії оцінювання знань

Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу використовують такі форми та методи контролю і оцінювання знань:

- оцінювання роботи студента під час практичних занять;
- поточне тестування після вивчення кожного змістового розділу;
- оцінювання самостійної роботи студента;
- складання екзамену.

Навчальним планом з дисципліни «Муніципальний менеджмент» передбачено складання іспиту. Для оцінювання знань використовують чотирибальну національну шкалу та стобальну шкалу оцінювання ECTS.

Шкала оцінювання : національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховані з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

- Пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний);
- репродуктивний;
- проблемний;
- частково-пошуковий (евристичний);
- дослідницький.

12. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

- Методи усного контролю (індивідуальне і фронтальне опитування);
- методи машинного контролю (тести),
- методи письмового контролю (контрольні роботи, тести, анкетування, письмові контрольні роботи, залік) тощо.

13. Інформаційно-методичне забезпечення

Бібліографічні описи, Інтернет адреси	ЗР, де застосовується
1. Рекомендована основна навчальна література	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» 3. Закон України «Про самоорганізацію населення» 4. Закон України «Про об'єднання громадян» 5. Цивільний Кодекс України 6. Муніципальний менеджмент: Навч. посіб. / За ред. А.Ф. Мельник. – К.: Знання, 2006. – 420 с. 7. Адміністративно-територіальний устрій та сталий розвиток регіону (концептуальні основи та методологія): Монографія / В.М.Бабаєв, Л.Л.Товажнянский, та ін.-Харків: НТУ «ХПІ», 2006.- 316 с. 	
2. Додаткова література	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Драгоманов М. Старі Хартії Вільності // Політологія. Кінець XIX – перша половина XX ст.: Хрестоматія / За ред. О. Семківа. — Львів, 1996. 2. Кампо В. Конституційно-правові гарантії захисту місцевого самоврядування // Проблеми формування добросовісного, належного місцевого врядування: Збірник матеріалів та документів / Заг. ред. М.Пухтинського. – К.: Атіка 2008. - С. 296-301. 	ЗР.1.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Бюджетний кодекс України від 21 червня 2001 р. — К.: Атіка, 2001. — 80 с. 2. Про бюджетну класифікацію та її запровадження: Наказ Мінфіну України від 27 грудня 2001 року № 604. 3. Про затвердження Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між державним бюджетом та місцевими бюджетами: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2001 року № 1195 зі змінами і доповненнями. 4. Про місцеві податки і збори: Указ Президента України від 25 травня 1999 р. № 565/99 // Урядовий кур'єр. — 1999. — № 106–107. — 6 червня 1999 р. 	ЗР.2.

1	2
<ol style="list-style-type: none"> 1. Варда Я., Клосовскі В. “Острови надій: розробка стратегій локального розвитку” - Івано-Франківськ: Видавництво “Нова Зоря”, 2003. - 339 с. 2. Забезпечення доброчесності урядовців і політиків — в центрі уваги громадських слухань// Інформаційний бюлетень „Бюрократ”, № 17-18 (52-53) від 08.12.2007р., - С.1-2. 	ЗР.3.
<p>3. Методичне забезпечення (реєстр методичних вказівок, інструкцій до лабораторних робіт, планів семінарських занять, комп'ютерних програм, відео-аудіо-матеріалів, плакатів тощо)</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Слайди до лекцій 2. Методичні вказівки до практичних занять 3. Тести до поточного та підсумкового контролю 	Р. 1 -3
<p>4. Ресурси Інтернет</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Цифровий репозиторій ХНАМГ- Режим доступу: http://www.eprints.ksame.kharkiv.ua 2. Центр сприяння інституційному розвитку державної служби - Режим доступу: http:// www.center.gov.ua 3. Аналітичний ресурс місцевого і регіонального розвитку - Режим доступу: http://www.municipal.gov.ua/ 	Р. 1-3

14. ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ «МУНІЦИПАЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

1. Адамов Б. Організаційно-економічні основи управління розвитком міст / Б. Адамов. – К.: Грот, 1998. – 216 с.
2. Андресюк Б. Місцеве самоврядування в сучасній Україні: проблеми і перспективи / Б. Андресюк. – К.: Стилос, 1997. – 223 с.
3. Артеменко В. Соціально-економічний моніторинг регіонів обласного рівня: концепція та методичний інструментарій / В. Артеменко // Регіональна економіка. – 1998. – № 3. – С. 87-94.
4. Батанов О. Функції територіальних громад як специфічних суб'єктів конституційного права / О. Батанов // Право України. – 1998. – № 8. – С. 21-24.
5. Безсмертний Р. Самоврядування. Конституційна модель і проблемиповноцінного функціонування / Р. Безсмертний // Віче. – 1997. – № 11. – С. 45-56.
6. Васильев А. Муниципальное управление: конспект лекций / А. Васильев – Н.Н.; ИП Гладкова О.В., 2000. – 156 с.
7. Воронин А. Муниципальное хозяйство и управление: проблемы теории и практики / А. Воронин. – М.: ФИС, 2002. – 176 с.
8. Воронин А. Основы управления муниципальным хозяйством / А. Воронин, В. Лапин, А. Широков – М.: Дело, 1998. – 128 с.
9. Воронкова В. Муниципальный менеджмент: Навч. Посіб. / В. Воронкова – К.:Професіонал, 2004. – 256 с.
12. Голікова Т. Методологічні засади розмежування функцій державного управління і місцевого самоврядування / Т. Голікова // Економіка України. – 1996. – № 4. – С. 48-52.
15. Загальна концепція муніципальної власності в Україні // Місцеве та регіональне самоврядування України. – 1993. – Випуск 1-2. – С. 44-54.
16. Зайцева Л. Програмні підходи до управління економічним та соціальним розвитком України та її областей / Л. Зайцева // Регіональна економіка. – 1997. – № 3. – С. 67-75.
17. Закон про місцеве самоврядування: Науково-практичний коментар. – К., 1999. – 396 с.
18. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» // Урядовий кур'єр. – 1997. – 14 червня. – С. 11-20.
19. Закон України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 14.01.1998 р. № 14\98-ВР. // Відомості Верховної Ради 1998. – № 3-4. – Ст. 15.
20. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад народних депутатів» від 04.02.1994 р. № 3949-XII // Відомості Верховної Ради, 1994. – № 24. – Ст. 180.

21. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад народних депутатів» від 17.12.1996 р. № 607 / 96-ВР // Верховної Ради, 1997. – №6. – С. 49.
22. Кампо В. Місцеве самоврядування за рубежом // Політика і час. – 1993. – № 12. – С. 63-67.
23. Кириленко О. Європейська хартія місцевого самоврядування і місцеві бюджети України / О. Кириленко // Вісник ТАНГ. – 1999. – Випуск 5. – С. 91-93.
24. Кириленко О. Місцеві бюджети України / О. Кириленко – К.: НІОС, 2000. – 384 с.
25. Коваленко А. Місцеве самоврядування: природа, ознаки, межі / А. Коваленко // Право України. – 1997. – № 2. – С. 3-4.
26. Козюра І. Місцеве врядування в Канаді / І. Козюра. – К.: УАДУ, 2001. – 156 с.
26. Конституція України. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
27. Королев С. Теория муниципального управления / С. Королев. – М. ВИНТИ, 1999. – 144 с.
28. Кравченко В. Місцеві фінанси України: Навчальний посібник / В. Кравченко. – К.: Т-во «Знання», КОО, 1999. – 487 с.
29. Лукінов І. Про систему моделей регіонального прогнозування в умовах перехідної економіки / І. Лукінов // Регіональна економіка. – 1997. – № 3. – С. 5-22.
30. Мельник А. Державне регулювання економіки / А. Мельник. – К.: ІСДО, 1994. – 272 с.
31. Муниципальный менеджмент: Навч. посіб. / За ред. А. Мельник. – К: Знання, 2006. – 420 с.
32. Местное самоуправление в Германии (на примере положения об общинах земли Баден-Вюртемберг). Перевод с немецкого. – М.: «ДЕ-ЮРЕ», 1996. – 200 с.
33. Михасюк І. Проблеми становлення і розвитку системи місцевого самоврядування в Україні / І. Михасюк // Регіональна економіка. – 1998. – № 3. – С. 132.
34. Місцеве самоврядування в Україні: історія, сучасність, перспективи розвитку. – К.: Арарат-Центр, 2000. – 206 с.
35. Місцеве самоврядування: світовий та український досвід / За ред. А. Ткачука. – К.: Заповіт, 1997. – 187 с.
36. Монастирський Г.Л. Імплементация функції маркетингу в діяльність органів місцевого самоврядування // Матеріали ІІ міжвузівської наукової конференції студентів і аспірантів «Маркетинг і підприємництво в перехідній економіці». – К.: КНЕУ, 2002. – С. 139-141.
37. Муниципальный менеджмент: Учебное пособие для вузов / Под ред. Т. Морозова, М. Победина, Г. Поляк. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 263 с.
38. Муниципальный менеджмент: Справочное пособие / Под ред. В. Иванова, Н. Коробова. – М.: ИНФРА-М, 2002.

39. Муниципальный менеджмент: Справочное пособие. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 718 с.
40. Муниципальне право України: Підручник / За ред. В. Погорілка, О. Фрицького, М. Баймуратова. – К.: Юрінком Інтер, 2001.
41. Органы местного управления в зарубежных странах: Сравнительное исследование. – М.: ИНИОН, 1994.
42. Пенкова-Люежер П. Социальная политика муниципальных образований: содержание, приоритеты, механизмы осуществления: Муниципальное управление / П. Пенкова-Люежер, Л. Рагозина. – Вып. 3. – М.: 2000. – 204 с.
43. Перспективи розвитку місцевого самоврядування: досвід України та Швеції. – К., 1998. – 124 с.
44. Пила В. Програмно-цільовий метод управління соціально-економічним розвитком регіонів / В. Пила // Економіка України. – 1998. – № 9. – С. 32-39.
45. Пухтинський М. Актуальні проблеми муніципальної реформи в Україні / М. Пухтинський // Економічний часопис. – 1998. – № 1. – С. 22-26.
46. Рудницький С. Местное самоуправление и межрегиональная интеграция / С. Рудницький // Місьцеве та регіональне самоврядування України. – 1994. – Випуск 8. – С. 33-38.
47. Салій І. Українські міста: питання власності і муніципального управління / І. Салій. – К., 2001. – 416 с.
48. Семенова Е. Муниципальная собственность как экономическая основа местного самоуправления / Е. Семенова // Экономист. – 1997. – № 5. – С. 45-48.
49. Статут територіальної громади: проблеми розробки, прийняття та впровадження в практику місцевого самоврядування. – К.: «Книга поштою», 1999. – 164 с.
50. Тимкович Б. Інформаційні системи і створення нормативного й правового поля для їх застосування у державному управлінні та місцевому самоврядуванні / Б. Тимкович // Вісник УАДУ. – 1998. – № 4. – С. 207-212.
51. Ткачук А. Місцевий бюджет та повноваження органів місцевого самоврядування / А.Ткачук // Аспекти самоврядування. – 1999. – № 2. – С. 30-36.
53. Филиппов Ю. Основы развития местного хозяйства: Учеб. / Ю. Филиппов, Т. Авдеева. – М.: Дело, 2000. – 264 с.
54. Черкасов А.И. Сравнительное местное управление: теория и практика / А. Черкасов. – М.: Издательская группа «ФОРУМ – ИНФРА-М», 1998. – 160 с.
55. Шумянкova В. Муниципальное управление. – М, 2002. – 640 с.